

INTERNACIONAL

La República Federal dels Txecs i dels Eslovacs ja no existeix

L'Europa Central estrena dos estats més

Des del primer dia d'enguany txecs i eslovacs ja no viuen en el mateix estat. Dos nous països independents han aparegut en el mapa d'Europa.

Les penalitats per les quals havien de passar les persones provinents de països de l'Europa occidental que anys enrere volien visitar Txecoslovàquia s'han anat esfumant amb la desaparició del règim comunista. Tot i que l'exigència de visat per als ciutadans espanyols fou suprimida fa més de dos anys, els controls fronterers que vaig haver de suportar en un viatge a Praga, l'estiu del 1990, encara foren exasperantment llargs. En canvi, ara el tràmit no ha anat més enllà d'un ràpid cop d'ull al meu passaport. Tot plegat tan expeditiu com el pas entre dos països de la Comunitat Europea.

Ja dintre el país, senyals d'un nou dinamisme econòmic són evidents per al visitant. Les obres en carrers i edificis semblen gairebé tan nombroses com a la

Barcelona olímpica. La privatització dels petits comerços i botigues pràcticament ja és enllestida. Propietaris de l'època pre-comunista que han pogut demostrar aquesta condició han recuperat pisos o establiments comercials. Alguns els han venuts i s'han convertit en nous rics. La privatització ha començat a produir efectes positius. Els aparadors ofereixen ja un repertori més ampli de productes i fan oblidar l'escassetat crònica de l'època comunista. Les cues ja no són sinó un record llunyà.

El programa de privatització de la indústria estatal, un sistema prou innovador de "capitalisme popular", va començar a l'octubre del 1991, quan tots els ciutadans de més de divuit anys van tenir l'oportunitat de comprar per 1.000 corones (4.000 pessetes) un cupó de mil punts. Un total de 8,5 milions de txecos-

lovacs van aprofitar l'ocasió, la qual cosa els ha permès d'intercanviar, en les successives "subhastes" efectuades, els punts del cupó per accions de les companyies estatals. Les fonts governamentals asseguren que la primera ronda de subhastes –el procés encara no s'ha acabat– ha estat molt favorable, puix que els ciutadans amb cupons han utilitzat el 75% dels punts a la seva disposició per adquirir el 56% de les accions de 1.500 empreses. Això no obstant, la divisió del país a partir del gener de 1993 retardarà, amb tota seguretat, el procés; i les rondes de privatització següents s'hauran de dur a terme separatament a la part txeca i a l'eslovaca. Al mateix temps, caldrà garantir d'alguna manera les inversions que els ciutadans txecs hagin realitzat en empreses que passaran a ser de l'estat eslovac o situades en el seu territori.

Una expansió de la infraestructura turística permetrà d'ampliar els circuits de la nova República Txeca més enllà de Praga.

RAFA GIL

El que fins ara ha estat la República Federal dels Txecs i dels Eslovacs és, segons el criteri d'alguns analistes econòmics, el país capdavanter dels tres més ben situats per a la integració a Europa: Polònia, Hongria, Txecoslovàquia. El govern txecoslovac ha reduït el subsidi estatal a la indústria d'un 16,5% del PIB en 1990 a 4,5% en l'exercici actual, un 33% menys que en un país plenament capitalista com Itàlia. El dèficit públic amb relació al PIB situarà Txecoslovàquia, en 1993, per sota del 3%, la qual

cosa li permetrà de complir un dels requisits exigits pel tractat de Maastricht en el cas de formar part de la CE (Espanya, per exemple, supera la barrera del 3% en dèficit públic). El sanejament de les finances, la disminució de l'ajuda estatal a les indústries i la privatització no han estat fins ara cap cost social insuportable. La taxa d'atur se situa al voltant del 8-9%, encara que el desequilibri entre els territoris txecs (4%) i eslovacs (12%) sigui, en aquest punt, considerable.

El sector del comerç exterior txecoslovac ha sabut encaixar la pèrdua dels mercats tradicionals, l'ex-URSS, i s'ha reorientat a l'òrbita dels països germànics, de manera que avui el volum del comerç (exportacions més importacions) que realitza Txecoslovàquia amb Alemanya en relació al PIB és superior al de països com França, Dinamarca, Itàlia o Espanya. Les inversions alemanyes a Hongria, Txecoslovàquia o Polònia (que abans de l'era comunista havien estat en l'àrea d'influència germànica) han crescut vertiginosament. Els lligams històrics i lingüístics afavoreixen aquesta tendència, com també el fet que els costos laborals a Alemanya siguin els més alts del món: 23 dòlars/hora per a treballadors del sector secundari davant els 2-3 dòlars d'Hongria, Txecoslovàquia o Polònia. La compra de la divisió automobilística de la companyia txeca Skoda per Volkswagen o l'anunci recent de la construcció d'una factoria d'Audi a Hongria, en són una prova eloqüent.

Malgrat les dades econòmiques, cal tenir en compte que el PNB d'aquest país va decreixer més d'un 20% en 1991 i baixarà un 10% aproximadament en 1992. Els nivells de vida són la meitat dels de l'Europa occidental de fa vint anys. Tanmateix, hi ha prou senyals esperançadors que fan pensar que la República Txeca desenvoluparà tot el seu po-

R. PUCHADES

Havel, l'últim president txecoslovac, no ha vist amb bons ulls la separació.

ARXIU

tencial soterrat durant l'època comunista. En el sector turístic, per exemple, es va convertint en una destinació preferent dels viatgers, gràcies al seu impressionant patrimoni històric i cultural. Una expansió de la infraestructura turística permetrà d'ampliar els circuits més enllà de Praga. En aquest sentit, els habitants de les zones de Bohèmia més a prop d'Alemanya i d'Àustria s'han afanyat a posar habitacions completament renovades a disposició dels turistes d'aquests països que aprofiten els preus enormement favorables que ofereix.

La població no mostra ressentiment ni enveja envers els estrangers que arriben amb els seus Mercedes o BMW des de Linz o de Munic i que, sovint, es comporten amb un xic de supèrbia. Semblen convençuts que l'afluència de turistes els afavoreix econòmicament i els presenta oportunitats d'obrir negocis que tot just albiren. En canvi, és relativament freqüent que els funcionaris es mostrin hostils als estrangers, que veuen com a representants d'un model socioeconòmic fins fa poc temps considerat "enemic". Polícies, treballadors de ferrocarril i d'altres serveis públics exterioritzen un cert menyspreu a uns estrangers que abasseguen tot el que poden gràcies a un canvi molt favorable.

De totes maneres, aquests reduïdes de l'antic sistema són cada dia més minoritaris davant l'opinió generalitzada de la majoria dels txecs i dels eslovacs, que creuen que el país acaba de sortir d'un

malson que ha durat quaranta anys. Els ciutadans s'afanyen a fer desaparèixer tot vestigi del passat comunista. Els centenars de carrers i de places que duïen el nom del primer president comunista, Klement Gottwald, ara honoren la memòria d'altres personatges, des dels reis de la dinastia Premislida fins al líder hussita Jan Zizka. A Brno, per exemple, no s'ha salvat tampoc del canvi de nom de carrer ni una figura tan poc relacionada amb la política com el cosmonauta Gagarin. En altres casos, les autoritats han actuat de manera salomònica, esborrant els noms de places dedicades a l'Exèrcit Roig però conservant els monuments que li eren dedicats.

La divisió de Txecoslovàquia des del gener del 1993 en les repúbliques txeca i eslovaca és un fet acceptat amb resignació, àdhuc per aquells qui hi són contraris; però, en tot cas, no excita grans passions. Com a exemple, em va sorprendre la manca de reacció emotiva d'un jove quan li vaig comentar que el seu pare, eslovac que viu a Bohèmia, es convertiria en un ciutadà estranger. Aquestes reaccions poden ser considerades des d'un prisma esperançador, ja que deixen entreveure que a Txecoslovàquia hi haurà la serenor que ha mancat als Balcans.

Segons les enquestes, dues terceres parts dels eslovacs són contraris a la independència total, dada que es contradia amb l'aclaparadora victòria del partit independentista Moviment per una Eslovàquia Democràtica (HZDS) de l'actual primer ministre eslovac, Vladimír Mečiar, en les eleccions del juny d'enguany. Siguin o no partidaris de la ruptura de la federació existent des del 1918, un fet palpable és el viu nacionalisme i el sentiment de victimisme predominant entre els eslovacs.

Una ullada ràpida a la història de l'Europa central ens fa entendre el sentiment de poble oprimat i sempre dominat per altres pobles que forma part de la consciència nacional eslovaca. Els orígens dels txecs i dels eslovacs es remunten a l'assentament de pobles eslaus als territoris de Txecoslovàquia entre els segles V i IX. L'existència de l'entitat política que agrupà els territoris de Bohèmia, Moràvia i Eslovàquia va ser efímera; el Gran Imperi de Moràvia, creat a principis del segle IX, no va sobreviure a les invasions dels pobles magiars que l'any 894 van incorporar el territori eslovac a la naixent nació hongaresa. Eslovàquia romangué com una part d'Hongria fins al 1918; la seva capital, Bratislava, fins i

tot va convertir-se temporalment en capital hongaresa, després de l'ocupació de Budapest pels turcs, al segle XVI. Més de mil anys de separació entre txecs i eslovacs suggereixen que el veritable accident històric ha estat la República Txecoslovaca.

Els eslovacs es ressenten del fet que el seu poble hagi patit al llarg de la història la dominació de successives potències estrangeres: els hongaresos durant mil anys, els austríacs des del 1867, amb la creació de l'Imperi Austro-hongarès, els alemanys durant la II Guerra Mundial i el txecs des del 1918. Aquest sentiment de poble oprimat és palès en les actuals relacions, difícils i tenses, entre els eslovacs i cadascun dels països esmentats. L'animositat més forta es manifesta contra els hongaresos, un poble que, tot i haver coronat vuit dels seus reis a la catedral de Sant Martí de Bratislava, és percebut com la potència que durant un mil·lenni va subjugar els eslovacs. Diversos contenciosos entre eslovacs i hongaresos n'enverinen la relació. El país magiar es queixa de les dificultats que té la important minoria hongaresa a Eslovàquia (600.000 persones d'una població de 5,5 milions) per a obtenir un reconeixement de la seva autonomia lingüística i cultural. Els nacionalistes eslovacs responen que el tema de la minoria hongaresa només és un pretext per a legiti-

El patrimoni de Praga, soterrat durant l'època comunista, es desenvoluparà al màxim.

RAFA GIL

La separació de Txecoslovàquia, a diferència dels Balcans, no ha canviat la vida diària de la població dels dos nous estats.

RAFA GIL

mar les pretensions dels hongaresos, que somniaven a recuperar un territori que fins al 1918 els havia pertangut. I no oblidem que Hongria, aliada sota un govern feixista amb l'Alemanya de Hitler, va arrabassar a la República Txecoslovaca la regió eslovaca de Rutènia a l'inici de la Segona Guerra Mundial.

Els darrers mesos s'ha agreujat la polèmica entorn de la futura central hidroelèctrica eslovaca de Gabčíkovo, un vell projecte dels governs comunistes de Budapest i de Praga que les actuals administracions txeca i hongaresa volen abandonar. El govern eslovac, contràriament, considera que la central —que implica la desviació parcial de les aigües del Danubi, frontera entre Hongria i Eslovàquia— garantirà la independència energètica del nou país i interpreten l'oposició hongaresa com un intent de frenar el seu desenvolupament. Tractant-se de la modificació d'una frontera internacional, l'assumpte es troba en aquests moments pendent de resolució dels tribunals internacionals d'arbitratge.

Tampoc els alemanys i els austríacs no gaudeixen a Eslovàquia de gaires simpaties, contràriament al que ocorre a Bohèmia o Moràvia. En efecte, la majoria d'eslovacs responen, en primera instància, que no parlen alemany, encara que després hem descobert que, simplement, no volen fer-ho.

L'enemistat amb els txecs deriva, en gran part, de la creença que la distribució dels recursos pel govern txecoslovac

durant les darreres dècades no era equànime. En altres paraules, que els txecs, majoritàriament urbans i laics, s'han aprofitat de l'hegemonia demogràfica i industrial per potenciar el seu progrés econòmic a costa dels eslovacs, majoritàriament rurals i catòlics. D'acord amb aquesta idea, alguns creuen que la fugida endavant d'ordre nacionalista, protagonitzada per Meciár després de les eleccions del juny, responia a un intent d'impressionar els txecs i aconseguir d'aquesta manera un millor repartiment del país txecoslovac.

Però els txecs, després de la sorpresa inicial, van seguir el joc dels eslovacs i van arribar a la conclusió que el seu viatge cap a l'economia de mercat i la integració a Europa serien menys dificultosos sense la presència d'un desagraït veí eslovac que, a més a més, volia aturar les reformes econòmiques.

En un canvi de papers digne del surrealisme kafià, els txecs van passar a ser els defensors de la separació, quan el govern eslovac, encapçalat per Meciár, començava a parlar d'una confederació amb moneda i exèrcit comuns. La proposta del líder nacionalista eslovac representava el millor dels dos mons per al seu país: una sobirania i una capacitat decisòria quasi completes, juntament amb la garantia defensiva que proporciona l'exèrcit txecoslovac davant el veí hongarès.

La frontera amb aquest país queda molt desguarnida, ja que l'exèrcit federal txec

coslovac està concentrat a la part txeca per motius relacionats amb la Guerra Freda. Però ja era massa tard. Els txecs, convençuts de la conveniència del divorci, no han volgut mantenir un matrimoni tan problemàtic.

Es ben sorprenent que una qüestió tan transcendental com la separació d'ambdós països no hagi estat sotmesa a referèndum. Moltes veus diuen que els polítics partidaris de la divisió no volen córrer-ne el risc. El Parlament federal aprovà la llei que sanciona la separació i ara resta la difícil tasca de repartir les propietats comunes entre els dos nous estats.

Els txecs, ben probablement se'n sortiran: la indústria del turisme, el cristall de Bohèmia, etc., en són un garantia. Però Eslovàquia té la seva especialització industrial en la fabricació d'armament, un sector fortament perjudicat per la decisió del president Václav Havel d'aturar les exportacions de material bèl·lic.

Els ciutadans d'una banda i altra accepten sense entusiasme allò que els polítics han decidit sense el seu mandat directe. Hom té la impressió que els eslovacs favorables a la divisió no han volgut perdre una oportunitat històrica que potser no es tornaria a repetir mai, després de mil anys de pertànyer a Hongria, cinquanta de domini austríac i setanta-quatre de control txec.

Alexandre Muns
(Bratislava)